
СТИЛІСТИКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ

Отримано: 4 листопада 2025 р.

Прорецензовано: 25 листопада 2025 р.

Прийнято до друку: 3 грудня 2025 р.

email: iryna.kushnir@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5812-2543>

Researcher ID: OXB-7482-2025

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-28\(96\)-45-49](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-28(96)-45-49)

Кушнір І. Б. Подорож у дитинство крізь смаки, запахи, звуки та кольори: роман Д. Лаферр'єра "Запах кави". *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 28(96). С. 45–49.

УДК: 821.133.1-31(71) (Лаферр'єр)

Кушнір Ірина Богданівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет ім. І. Франка

ПОДОРОЖ У ДИТИНСТВО КРІЗЬ СМАКИ, ЗАПАХИ, ЗВУКИ ТА КОЛЬОРИ: РОМАН Д. ЛАФЕРР'ЄРА "ЗАПАХ КАВИ"

Стаття присвячена дослідженню роману "Запах кави" Д. Лаферр'єра з метою продемонструвати дискурс дитинства-як-радісті. Кольорово-ольфативно-звукова поетика тексту показує, як реалізується особлива художня авторська інтенція у сентиментально-гумористичному чи ностальгічно-поетичному коді відповідно до його дитячого спогаду. У статті проаналізовані кольористика, густативи і сапоритиви, оскільки вони функціонують як маркер радісного дитинства персонажа-автора. У такий спосіб письменник увиразнює певний психо-емоційний стан дитини. Мета Д. Лаферр'єра – засобом мозаїчних міні-замальовок з життя у Гаїті показати атмосферу щасливого дитинства як мистецтва жити насолоджуючись, дегустуючи, смакуючи навколишній світ, що надає сенсу життю дорослої людини у майбутньому, ставши основою формування особистісної ідентичності. Стаття послідовно доводить тезу про те, що роман "Запах кави" Д. Лаферр'єра несе позитивний посил і загалом виконує важливу дидактичну життєстверджуючу функцію, демонструючи дискурс дитинства-як-радісті. Нарація від першої особи, а саме персонажа-дитини (розуміємо самого Д. Лаферр'єра) надає оповіді ліричності та достовірності. Цей роман написаний на пошану головної людини у дитинстві Д. Лаферр'єра – бабусі Да, що уособлює родинність, мудрість, турботу і любов. Її моральні принципи та настанови стануть орієнтиром у подальшому житті для Д. Лаферр'єра. Визначені складові радості дитинства, а це гра у футбол, ігри з товаришами, звук дощу і жовте плаття Вави. Мрія про червоний велосипед (атрибут дитинства) асоціюється із видужанням для хворого хлопчика. Встановлено, що запахом щасливого дитинства стає запах кави.

Ключові слова: автобіографічність, роман, дитинство-як-радість, колір, звук, густатив, сапоритив.

Iryna Kushnir,
PhD in Philology, associate professor,
I. Franko Lviv National University

A JOURNEY TO CHILDHOOD THROUGH FLAVOURS, SMELLS, SOUNDS AND COLORS: D. LAFERRIERE'S NOVEL "THE SMELL OF COFFEE"

The article is devoted to the study of D. Laferrière's novel "The Smell of Coffee" in order to demonstrate the discourse of childhood-as-joy. The colour-olfactory-sound poetics of the text shows how the author's artistic intention is realised through a sentimental-humorous or nostalgic-poetic code in accordance with his childhood memories. The colour imagery, as well as the gustatory and olfactory elements functioning as markers of the main character's joyful childhood, have been analysed. In this way, the writer conveys the child's specific psycho-emotional state. D. Laferrière's goal is to show, through mosaic mini-sketches from life in Haiti, the atmosphere of a happy childhood as an art of living – enjoying, tasting, and savouring the world around us. Such experiences give meaning to one's adult life and become the basis for the formation of personal identity. The thesis that the novel "The Smell of Coffee" carries a positive message and performs an important didactic, life-affirming function by demonstrating the discourse of childhood-as-joy has been confirmed. The first-person narration, voiced by a child (Laferrière himself), gives the story additional lyricism and authenticity. The novel was written in honour of the most important person in the writer's childhood – Grandma Da, who personifies wisdom and love. The components of childhood joy have been identified: playing football with friends, the sound of rain, and Vava's yellow dress. The dream of a red bicycle – an attribute of a happy childhood – is associated with recovery for the ill boy. The smell of coffee has been defined as the smell of a happy childhood.

Key words: autobiographical novel, childhood-as-joy, color, sound, gustative, saporative.

Постановка проблеми. Названий на честь батька Віндзор Клебер Лаферр'єр відомий у літературному світі як Дані Лаферр'єр, гаїтянський та франкомовний канадський письменник та поет. Народившись у Порт-о-Пренсі 13 квітня 1953 року, у родині мера В. К. Лаферр'єра, інтелектуала та політика, та матері Марі Нельсон, архіваріуса в мерії Порт-о-Пренса, Д. Лаферр'єр провів дитинство зі бабусяю Да в Пті-Гоав, де панували бабки, метелики, мурахи, блакитні гори, лазурове Карибське море та палке кохання до дівчинки Вави. Мати відправила сина туди у віці чотирьох років, побоюючись

переслідування через політичні погляди його батька. Ці епізоди описані у двох його автобіографічних романах: “Запах кави” та “Чарівність нескінченних післяобідніх годин”, що зробило будинок 88 на вулиці Ламарр у Пті-Гоав універсальною адресою безтурботного щастя дитинства. Разом із Ф. Норманденом, ілюстратором, створив трилогію ілюстрованих альбомів для дітей, що піднімають важливі теми кохання (“Я божевільно від Вави”, нагорода Генерал-губернатора), смерті (“Свято мертвих”) та політики (“Поцілунок Вави кольору мальв”). 1996 рік ознаменувався смертю Да, улюбленої бабусі, яка осяяла його дитинство, однієї з центральних фігур у його творчості і житті. Д. Лаферр’єр повернувся до Порт-о-Пренса писати роман “Країна без капелюха” – так на Гаїті називають потойбічне життя. Після років наполегливої праці письменник переосмислив свою концепцію творчості, створюючи мости між романами, виявивши, що це насправді одна книга по нього: “Американська автобіографія”. Д. Лаферр’єр відкриває свою ідентичність заново, повертаючись до перших кроків свого дитинства. Це те, що він називав “естетикою колеса, бо, щоб рухатися вперед, писав він, колесо має обертатися саме навколо себе. Таким чином, цей омнібус поєднує північноамериканський цикл, що складається з агресивних міських романів, з гаїтянським циклом, спокійнішим і наповненим ніжністю Да, за винятком випадків, коли дія відбувається в час диктатури” (Laferrière). Його життя – це основа його творчості, з його минулим, сьогоденням і майбутнім, де точкою відліку стає щасливе і радісне дитинство. Звідси **актуальність** дослідження раннього роману Д. Лаферр’єра “Запах кави” (1991), з якого розпочинається автобіографічна епопея цього письменника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі літературознавчих досліджень багато уваги приділяється смаку, запаху, звуку та кольору як маркеру певної національної культури, певної ідентичності. Сучасні дослідження і обґрунтування термінів *гастрономічна культура*, *харчовий культурний код*, *харчова поетика*, *концепт їжі* зустрічаємо у дослідженнях М. Кобзар (Кобзар, 2019); *густатив*, *сапоритив* введени у літературний дискурс у монографії “Поетика густативів (на матеріалі української прози XIX століття)” С. Ковпик (Ковпик, 2014), що сформулювала категорію *густативність* для позначення “окремих та конкретних, власне смакових фактів, факторів, ознак та властивостей продуктів і страв, рідше застосовується для вказівок на відповідні характеристичні риси чи ольфатично-смакові реакції й рефлексії персонажа” (Ковпик, 2014: 12); відзначимо доробок Т. Бовсунівської (обґрунтування жанру роману-екфрасису) (Бовсунівська, 2012), Г. Рикової (їжа/смак – пам’ять, їжа/смак – ідентифікація) (Рикова, 2012), Н. Висоцької та ін. Вважаємо, що ольфатично-смакові характеристики, як і колористика стають потужним носієм образних значень, набувають символізму для розкриття психоемоційних станів дитинства, виступають важливою характеристикою персонажа-дитини. Так створюється певна інформативна ситуація, що розкриває сприйняття світу дитиною через ольфатично-смакові та зорові рефлексії. Зазначимо, що аспект дитинства, що схарактеризований звуками, кольорами та запахами у цьому творі, не був раніше досліджений.

Виклад основного матеріалу. У романі “Запах кави” Д. Лаферр’єра спостерігаємо, як персонаж-хлопчик надає особливого значення пізнанню навколишнього світу, що відображене у мозаїчній структурі цього роману, де кожен спогад, запах, колір – у окремій міні-замальовці. Читання роману майстерно показує, як базова потреба у пізнанні світу дитиною трансформується у естетику насолоди цим процесом засобами смаку, кольору, звуку; що, як “мадленка Пруста”, асоціативно переносить реципієнта-читача у світ гаїтянського сонячного дитинства-радісті. Роман “Запах кави” (об’єкт дослідження) демонструє дискурс дитинства-як-радісті через насолоду життям. Кольорово-ольфативно-звукова поетика тексту показує, як реалізується особлива художня авторська інтенція у сентиментально-гумористичному чи ностальгічно-поетичному коді відповідно до його дитячого спогаду. Разом із десятирічним хлопчиком пірнаємо у світ сонця, кави, шуму хвиль, що ведуть до певного настрою, ситуації, переживання радості дитинства. **Мета** – вивчити, як зображене дитинство-як-радість засобами смаку, кольору, звуку. У дослідженні виділяємо наступні **завдання**: вивчити колористику, смаки, звуки та запахи, що транслюють світ дитинства; розмежувати колористику щасливих митей та горя, смерті; показати авторське бачення психологічних станів людини засобами густативів і сапоритивів; вивчити як письменник асоціативним засобом через смак, запах, звук, колір увіразнює певну подію дитинства.

Д. Лаферр’єр зазначає: “Я написав цю книгу з різних причин. Щоб прославити цю каву (з району Пальм), що так любить бабуся, і щоб розповісти про бабусю Да, яку я так люблю. Щоб ніколи не забути ту бабку, вкриту мурахами. Ні запах землі. Ні дощі Жакмея. Ні море за кокосовими пальмами. Ні вечірній вітер. Ні Ваву, те облікаюче перше кохання. Ні жакливе полуденне сонце. Ні Огюста, Франца, Ріко, моїх друзів дитинства. Ні Діді, мою двоюрідну сестру, ні Зіну, ні Сильфізу, що померла молодістю, ні навіть того доброго старого Маркіза. Я написав цю книгу заради цієї єдиної сцени, що так довго переслідує мене: маленький хлопчик сидить біля ніг бабусі на сонячному ганку маленького провінційного містечка. На добраніч, бабусю Да” (Laferrière, 2016: 213). (Переклад з фр. м. тут і далі наш. – І. К.).

В основі цієї розповіді – дитинство хлопчика, що живе в Пті-Гоав біля Порт-о-Пренса (Гаїті) у своєї бабусі Да. Через приступ гарячки він не може гратися з іншими дітьми свого віку, залишається на ганку біля Да, хто погойдується у кріслі-качалці з чашкою запашної кави напоготові, щоб пригостити перехожих та сусідів. Через поручні веранди хлопчик спостерігає і насолоджується звуками, запахами, кольорами життя навколо: це мурашки та павучки, це краплі дощу, це дорослі, які працюють чи балакають, це його собака Маркіз. Оглядовою площиною навколишнього світу для хлопчика є веранда: “Ймовірно, що ви побачите на ганку старшу пані з світлим усміхненим обличчям. Поруч із нею хлопчика десяти років. Старша пані – це моя бабуся. Треба кликати її Да. Просто Да. Дитина поруч – це я. І це літо 63” (Laferrière, 2016: 13). Перші звуки, що долинають до його вух, це крики товаришів (“Да дозволила мені залишитися на ганку і слухати божевільні крики моїх друзів, які грають у футбол” (Laferrière, 2016: 14)) і перший запах, який відчуває хлопець – це “запах гною, що піднімається моїми ніздрями” (Laferrière, 2016: 14). Незважаючи на убогість родини, радість дитинства затьмарює тільки хвороба, що не дає гратися з товаришами. Дитинство вписане у захоплюючий райський пейзаж країн Карибського басейну: “Мені варто лише обернутися, щоб побачити, як червоне сонце м’яко заходить у бірюзове море. Карибське море знаходиться в кінці моєї вулиці. Я бачу, як воно зивається між кокосовими пальмами, за бараками. Іноді, пізно вдень, я відчуваю подих пасату на своїй шії” (Laferrière, 2016: 14-15). Хлопчик зростає між блакиттю неба і моря: “Я не пам’ятаю, коли вперше побачив море, можливо, днів через десять після мого народження. Напевно, це був перший день, коли я був на ганку на руках у мами. Моя мама обожнювала море, і з нашого ганку його було видно. Да завжди казала, що якщо небо блакитне, то це через море. Я плував небо з морем” (Laferrière, 2016: 137).

Для клімату Порт-о-Пренс дощ асоціюється із легкістю дихання, тому звуки дощу теж складова дитинства радості, коли опісля спадає спека: “*Легкий, косий, дрібний дощ. Золотистий колір післяобідньої пори. <...> Дощі Жакмеля приходять дуже швидко. Дощ вже йде, сильний, шалений. <...> Гуркіт дощу чути здалека, ясне небо раптово стає темним. Дощ наближається, і Зет швидко збирає свою білизну. Глухий шум. Да виглядає щасливою*” (Laferrière, 2016: 49). Після дощу запахи стають виразнішими: “*Звідки береться це божевільне бажання їсти землю, коли йде дощ? через її запах? Звичайно. Спочатку нічого не відчуваєш. Потім, коли починає падати дощ, запах піднімається, запах землі. Манго пахне манго, ананас пахне ананасом. Кашіман-кремове яблуко пахне лише кашіманом. Земля пахне землею*” (Laferrière, 2016: 50); “*Раптом дощ припиняється. Небо стає яснішим, сонце теплішим. Життя повертається до норми, і люди залишають веранду Зетти посміхаючись. Я помічаю, що після сильної, але короткочасної зливи люди здаються щасливішими*” (Laferrière, 2016: 52). Звук і запах дощу класифікуємо як атрибути радості дитинства: “*Сонце завжди здається яскравішим після дощу. Ніби кожна калюжа отримує промінчик світла*” (Laferrière, 2016: 54).

Життя села сповнене гулу та шуму: “*Субота, єдиний ринковий день, – це справжній вулик. Люди приїжджають із дванадцяти навколишніх сільських районів, що складають район Пті-Гоав. <...> Чути гамір. Чоловіки кричать, жінки кричать*” (Laferrière, 2016: 16). А бабуся Да встає дуже рано, щоб приготувати всім бажаною чорну каву. Ця кавка стає втіленням запаху щасливого дитинства для персонажа: “*Найкраща кавка, на думку Да, це кавка з Пальмового регіону. Принаймні, вона завжди її п’є. Да більше не може купувати каву у великих кількостях, як раніше. Ми збанкрутували близько десяти років тому, задовго до смерті мого дідуся. Незважаючи ні на що, фермери продовжують пропонувати Да каву. Коли вони бачить, що в неї немає грошей, залишають пів-мішка кавових зерен на ганку. Да відводить погляд і фермер йде, не отримавши грошей. Цієї кави вистачить на тиждень, бо Да пропонує її всім*” (Laferrière, 2016: 18). Бабуся не тільки оберігає дитинство від дорослих проблем, а й стає прикладом доброти і людяності для внука. Запах кави пояснює його символічну назву роману: це – дитинство у раю: “*Одного разу я попросив Да пояснити мені, що таке рай. Вона показала мені свою кавоварку. Це кавка з району Пальм, якій вона зазвичай надає перевагу. Особливо через її запах. Запах кави з району Пальм*” (Laferrière, 2016: 18). Так персонаж втрапляє у особливий часопростір дитинства за межами реального життя з буденними клопотами: “*П’ю каву, спостерігаю за мурахами, часу не існує*” (Laferrière, 2016: 23). Процес купування і куштування кави стає ритуалом приготування щастя: “*“Вона сказала не змішувати каву з цикорієм”. Зун кивнула. Вона дістала велику металеву коробку. Старомодну коробку з-під карамельних цукерок, взяла маленьку ложечку кави та поклала її в маленький коричневий пакетик, який простягнула мені, перш ніж закрити вікна. <...> Да взяла пакетик, вона відкрила його та довго стояла, вдихаючи каву. Да подивився на мене. Вона посміхнулася, перш ніж взяти дрібку кави та покласти її собі на язик. Да заплющила очі*” (Laferrière, 2016: 162).

Топосом радості визначаємо будинок бабусі Да: “*Це великий дерев’яний будинок, пофарбований у жовтий колір, з великими синіми дверима. Його можна помітити здалеку. Дах зроблений з нового гофрованого заліза, новий; він засліплює далекобійників, які розвертаються біля казарми. Да думає пофарбувати його в чорний колір. Я б волів червоний*” (Laferrière, 2016: 29). Вітальня стає місцем темного і невідомого: “*Єдина таємнича кімната в будинку. Я рідко туди заходжу. Там завжди темно. З великим дзеркалом у глибині, на стіні – репродукція картини Мілле “Ангелус”. Ця кімната завжди холодніша за інші*” (Laferrière, 2016: 33).

Хлопчик – улюбленець родини, тому його одягають і тітки, і матір. Кольорові костюми визначаємо як маркер кольорового радісного дитинства: “*Я старший син старшої доньки. Перша дитина в домі, улюблена дитина п’яти сестер. П’ять матерів! Моя мама та її сестри пошили мені маленькі костюми відповідно до їхніх улюблених кольорів. Для моєї мами це блакитний, колір Богородиці. Тітка Рене обожнює жовтий, а тітка Нінін – червоний як кров. (вона хотіла стати медсестрою). Тітка Жільберта любить зелений, тітка Раймонда, моя хрещена, коричневий. Цю неділю я одягав костюм різного кольору. <...> Тітки кружляли навколо мене, як божевільні мурахи навколо крихітного шматочка хліба, я був центром світу*” (Laferrière, 2016: 35). Таке обожнювання внука не подобається дідові: “*Мій дідусь скося дивився на всю цю жіночу метушню навколо мене. Він завжди хотів зробити зі своїх дочок хлопчиків, а тепер вони роблять з його онука дівчинку. Дідусь розлютився, коли побачив на моїй голові великий жовтий бант. Мене довелось повністю роздягнути, і того дня я був в коричневому костюмі тітки Раймонди. Да каже, що це улюблений колір мого дідуся*” (Laferrière, 2016: 35).

Дід мав два захоплення: трактори і троянди у саду. Його смерть асоціюється у хлопчика із запахом цих квітів: “*Моя мама й тітка вийшли з двору й зрізали всі троянди, щоб зробити великий букет. Да прийшла запросити мене до дідуся, він уже був у своєму синьому костюмі із сержу, який він одягав раз на рік. Троянди були навколо нього. Важкий, задушливий запах*” (Laferrière, 2016: 42). Смерть діда не стає настільки травматичним досвідом дитинства, оскільки роман “Запах кави” вписаний у традицію магічного реалізму Латинської Америки, де два світи співіснують разом без суперечностей. Тим більше, що: “*Згідно з Да, ти справді мертвий, коли на цій землі немає нікого, хто б пам’ятав твоє ім’я*” (Laferrière, 2016: 85).

Запах лікаря стає також і запахом дитинства: “*Мені завжди подобався запах доктора Найта. Він пахне настоянкою, яку він цілими днями п’є в задній кімнаті своєї аптеки на вулиці Петіон. Кінчики його пальців завжди червоні*” (Laferrière, 2016: 200). Коли місцевий лікар має підозру на малярію, і його лікування не надто продуктивне, то бабуся переходить до застосування так званої альтернативної терапії тітки Тіміз, що натирає хлопчика своїм засобом: “*Да змушує мене вдихати камфору. Мені подобається запах, він щипає в носі та проникає в голову. Тож я заплющую очі, щоб побачити жовте сяйво. Воно розмите, з твердим ядром. Мені здається, що я йду в нескінченний тунель. Я хочу доторкнутися до джерела жовтого світла. Я занурююся все глибше і глибше в жовте світло. <...> Це стає нестерпним. Я зараз обпечуся. Жовтий вогонь. Сукня Вави. Великі чорні очі. ЖАХЛИВОВЕЛИКІ ЧОРНІ ОЧІ. Центр світла – чорна діра, дуже холодна. Повіки Вави, чорні метелики. Широкі крила тихо б’ються. Мене нудить. Чорний. Червоний. Я вибираю жовтий*” (Laferrière, 2016: 97). Запах хвороби – камфора, колір порятунку – жовтий, колір кохання до Вави.

Через крихке здоров’я бабуся харчує внука вітамінами. Смак дитинства – це і морква, і інші корисні продукти: “*Да мене примушує до дієтичного харчування: крес-салат, яловича гомілка, свиняча кров, морква, баклажани. Я ненавиджу це, я ненавиджу все, що корисне для здоров’я. Морква корисна для очей, я ненавиджу моркву*” (Laferrière, 2016: 74). Персонаж користується своїм слабким здоров’ям задля власної переваги: “*Незважаючи на цю інтенсивну дієту. Я залишаюся худим*”

як рейка. Я такий худий, що вчитель не може знайти гарного м'ясистого місця. Навіть сідниць немає, щоб мене вдарити. У мене є два види штанив, щоб ходити до школи. Коли я вивчив свої уроки, я одягаю штани, в яких виглядаю трохи круто. Коли я не зробив домашнє завдання, то одягаю інші штани, в яких виглядаю так, ніби помру за годину. Тому вчитель не сміє мене торкатися” (Laferrière, 2016: 74).

Найближчі стосунки у хлопчика із бабусяю Да: “Да каже, що я її цінок для старих” (Laferrière, 2016: 76). Вона створює атмосферу добра, опіки, любові навколо внука. Турботлива і дотепна Да функціонує як центр радісного дитинства, вона оберігає внука і навчає його мудрості казками про принца, вужа, закохану риба і Клементину, які стають надалі орієнтирами у житті.

Дитячим коханням стає дівчинка Вава, одягнена у жовту суkenочку. Так жовтий стає кольором кохання. “Вона поверталася з післяобідньої меси разом з матір’ю. Вона живе на вершині схилу. На ній жовта сукня, є лихоманка з такою ж назвою. Я довго дивлюся на неї. <...> Іноді вона справляє враження повітряного змія, що летить над деревами” (Laferrière, 2016: 16). Проте контакт між дітьми зорово-емоційний, оскільки хлопчик не спілкується поки із дівчинкою: “Я не хотів йти, бо знав, що Вава буде деє поруч. У своїй новій жовтій сукні, сукні з великою кількістю мережива та якимось шлейфом. Мені не подобається ця сукня на Ваві. Я пітнію. Мені боляче. Коли я міцно заплюючу очі, бачу маленькі жовті відблиски” (Laferrière, 2016: 91).

Атрибутом радості дитинства стає червоний велосипед, який через хворобу хлопчик не зможе отримати. “Цього літа знову не отримаю омріяний велосипед, так, обіцяний червоний велосипед. Звичайно, я б не зміг на ньому їздити через запаморочення, але немає нічого живішого, ніж велосипед біля стіни, червоний велосипед” (Laferrière, 2016: 16). Велосипед – ознака певного статусу серед школярів, і можливість товаришувати з дівчатками.

Світ Пті-Гоав – флора та фауна, яку пізнає хлопчик. Деколи такий досвід стає справді болісним: “Да розповіла мені, що коли мені було 5 років, мої старші двоюрідні брати й сестри залишили мене в мурашиному гнізді, де мене буквально закусали мурахи. Я не плакав, але сідниці були червоні та опухлі” (Laferrière, 2016: 26). Найтісніші дружні стосунки хлопчика із сусідніми мурахами: “Щоразу, коли збирається дощ, я помічаю, що мурахи стають дедалі зайнятішим. Вони повинні швидко доставити товар, інакше кінець. Навіть крилаті мурахи беруться за роботу в той час, коли зазвичай нічого не роблять. <...> мурахи труться носами, коли проходять один повз одного, і щойно серед них є мертве тіло, вони стають навколо мертвого тіла, поки не прибудуть санітари та не віднесуть їх до ями” (Laferrière, 2016: 202).

Історія дитинства розпочинається і завершується запахом кави: “Зелена ящірка лежить біля стільця Да, вдаючи, що спить, намагається зловити муху, Да готує собі чашку кави. Крапля гарячої кави падає на голову ящірки, і вона тікає до міського парку” (Laferrière, 2016: 203).

Висновки. Підсумуємо, що роман “Запах кави” Д. Лаферр’єра (премія Prix Carbet de la Caraïbe) розповідає історію щасливого дитинства хлопчика з Да, його бабусяю, джерелом мудрості, мужності та життєвої сили. Оповідь сконструйована як альбом моментів, у яких читач справді відчуває спекотне літо Гаїті чи шум дощу, смакує каву з Да, бачить жовтий будинок у Пті-Гоаві; ганок, що Да сумлінно поливає, уявляючи хворого хлопчика, який мріє про червоний велосипед (атрибут щасливого дитинства) та кохання до дівчинки Вави. Ці сторінки сповнені запахи кави, що символізує радісне дитинство. Фрагментарність роману стає перевагою, бо ж і дитинство – це щасливі і не дуже спогади. Нарація від першої особи, хлопчика, яким є власне письменник, створює цілісну картину його дитинства у 1960-х роках на Гаїті. Визначаємо дитинство як джерело ідентичності Д. Лаферр’єра, що стане надалі джерелом сили і мужності, фундаментом формування його особистості. Цей роман написаний як вдячність головній людині у дитинстві – бабусі Да, що уособлює родинність, мудрість, турботу і любов. Моральні принципи та настанови Да стануть орієнтиром у подальшому житті для Д. Лаферр’єра. Дитинство у “раю” Гаїті, у злагоді з духами і наповнене казками Да постає як зразок ідеального дитинства-як-радіості. Політичні та соціальні проблеми наявні фоново, проте не затьмарюють щастя дитинства, а це гра у футбол, катання на велосипеді, вдихання запаху дощу і жовте плаття Вави. Доведено, що кольорово-ольфативно-смакові характеристики стають домінуючим елементом мікропоетики тексту. Встановлено, що вони функціонують як маркер радісного дитинства персонажа; засобами густативів і сапоритивів письменник увиразнює певний психо-емоційний стан дитини. На прикладі цих мозаїчних міні-замальовок, що отворюють роман, бачимо як реалізується мистецтво щасливого дитинства жити насолоджуючись, дегустуючи, смакуючи навколишній світ, що надає сенсу життю людини: Д. Лаферр’єр абсолютно унікально наситив у літературний простір роману смаками і запахами, кольорами і звуками Гаїті. Поетика кольору, запаху і звуку в тексті розкриває унікальну авторську художню інтенцію, що втілюється через сентиментально-гумористичний або ностальгійно-поетичний код, відповідно до дитячих спогадів оповідача (чи то запах “троянд смерті”, чи то парування землі після дощу). Встановлено, роман несе позитивний посил, і загалом виконує важливу дидактичну життєстверджуючу функцію, позиціонує дитинство винятково як період радості. У перспективі – дослідження проблеми ідентичності на прикладі романної спадщини письменника.

Література:

1. Бовсунівська Т. “Ласощі” Мюріель Барбері: жанр на перетині вітійства й кулінарії. *Сучасні літературознавчі студії*. Вип. 9. 2012. С. 36-45. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/SIs_2012_9_7
2. Кобзар М. Феномен їжі як культурний компонент: категорії та терміни. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Випуск 33. 2019. С. 135-141. URL: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucprmk/issue/view/10/12>
3. Ковлік С. *Поетика густативів (на матеріалі української прози XIX століття)*: монографія. К.: Інтерсервіс, 2014. 168 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2569/1/%D0%A1.%20%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%BF%D1%96%D0%BA%20ПОЕТИКА%20ГУСТАТИВИВ.pdf>
4. Рикова Г. Смак життя і рецепт самоідентифікації в романі Енн Тайлер “Компас Ноя” (Noa’s Compass, 2009) *Сучасні літературознавчі студії*. Вип. 9. 2012. С. 375-384. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=F31-esAAAAJ&citation_for_view=F31-esAAAAJ-u5HHmVD_uO8C
5. Laferrière D. *Académie française*. URL: Dany LAFERRIÈRE | Académie française
6. Laferrière D. *L’Odeur du café*. Paris: Zulma, 2016. 240 p.

References:

1. Bovsuniv'ska, T. (2012). "Lasoshchi" Myuriel Barberi: zhanr na peretyni vityystva y kulinaryi. [Muriel Barbbery's "Delicacies": a genre at the intersection of wit and culinary arts]. *Suchasni literaturoznavchi studiyi*. [Contemporary literary studies]. Iss. 9, Pp. 36-45. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2012_9_7 [in Ukrainian].
2. Kobzar, M. (2019). Fenomen yizhi yak kul'turnyy komponent: katehoriyi ta terminy. [The phenomenon of food as a cultural component: categories and terms]. *Ukrayins'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyakhy rozvytku*. [Ukrainian culture: past, present, and future development]. Iss. 33. Pp. 135-141. URL: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/issue/view/10/12> [in Ukrainian].
3. Kovpik, S. (2014). Poetyka hustatyviv (na materialy ukrayins'koyi prozy KhIKh stolittya): monohrafiya. [The Poetics of Gustatives (based on 19th-century Ukrainian prose): a monograph.]. Kyiv: Interservis. 168 p. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2569/1/%D0%A1.%20%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%BF%D1%96%D0%BA%20ПОЕТИКА%20ГУСТАТИВІВ.pdf> [in Ukrainian].
4. Rykova, H. (2012). Smak zhyttya i retsept samoidentyfikatsiyi v romani Anne Tyler "Kompas Noya" (Noa's Compass, 2009). [The taste of life and the recipe for self-identification in the novel "Noa's Compass" (Noa's Compass, 2009).] *Suchasni literaturoznavchi studiyi*. [Contemporary literary studies] Iss. 9, Pp. 375-384. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=_F31-esAAAAJ&citation_for_view=_F31-esAAAAJ:u5HHmVD_uO8C [in Ukrainian].
5. Laferrière D. *Académie française*. URL: Dany LAFERRIÈRE | Académie française [in French].
6. Laferrière D. (2016) *L'Odeur du café*. Paris: Zulma. 240 p. [in French].